

І. К. Скрипаль

Мікробіології і вірусології Інститут ім. Д. Заболотного НАНУ

МІКРОБІОЛОГІЇ І ВІРУСОЛОГІЇ Інститут ім. Д. Заболотного НАНУ - науковий центр досліджень у галузях систематики, фізіології, біохімії мікроорганізмів, біотехнології, екології та загальної вірусології. Засн. 1928 у Києві завдяки наполегливості видат. укр. мікробіолога та епідеміолога академік і президента ВУАН Д. Заболотного (1-й дир., від 1930 - його імені) як Інститут мікробіології і епідеміології Нар. комісаріату освіти УСРР, 1931 передано ВУАН, від 1944 - Інститут мікробіології, від 1963 - сучасна назва. У перші роки розпочато дослідж. у галузях заг., ґрунт. та мед. мікробіології. Вивчали переважно патогенні мікроорганізми, розробляли ефективні засоби боротьби з інфекц. хворобами людини і тварин: проведено дослідж. мікрофлори ґрунтів, фізіології різних мікроорганізмів у зв'язку з умовами існування, створ. методи використання мікробіол. процесів у с.-г. виробництві та промисловості. Від 1931 організовано відділи тех. мікробіології, фітопатоген. мікроорганізмів, лаб. мікології, біохімії та бактеріографії. Зусилля наук. співроб. концентрували над розв'язанням фундам. питань мікробіології. Осн. напрям - вивчення мікроорганізмів і бактеріофагів, закономірностей їхнього поширення в природі, дослідж. їхньої фізіології у зв'язку з умовами проживання, розроблення та вдосконалення методів культивування. Водночас досліджували проблеми мінливості мікроорганізмів та бактеріофагів. Інститут став головним у СРСР із проблем бактеріофагії. Велику увагу приділяли вивченню спонтанних мутацій і властивостей різних форм мікроорганізмів, розробленню прийомів їхньої селекції. Виник новий напрям - учення про аліментарні

мікотоксикози і фізіологію токсиноутворення у мікроскопіч. грибів. 1941–44 евакуйовано до Уфи (Башкортостан, РФ), де він працював у складі Інституту зообіології АН УРСР. Після повернення 1944 до Києва в Інституті розширили вивчення продуцентів антибіотиків, антибіотикоутворення, механізмів їхньої дії, а також питання стійкості мікроорганізмів до антибіотиків та систематики бактерій. Поглиблено вивчали також мікрофлору ґрунтів, фіксацію атмосфер. азоту ґрунт. мікроорганізмами, взаємовідносини мікроорганізмів із вищими рослинами. Особливе місце в цих дослідж. займали актиноміцети та їхня роль у формуванні ґрунт. біоценозів і родючості ґрунтів. Проводять також системат. дослідж. мікроміцетів у зв'язку з біосинтезом ними біологічно актив. речовин – ферментів, токсинів, антибіотиків, регуляторів росту тощо. Від 1960-х рр. в Інституті інтенсивно розвивається новий напрям – фундам. і прикладні аспекти синтезу білка мікроорганізмами на нехарч. сировині. Проводять широкі дослідж. із фізіології, біохімії і систематики різних груп мікроорганізмів, що можуть мати пром. значення. З природ. умов вилучали нові види, роди і родини мікроорганізмів, здатні рости на нетрадиц. субстратах – парафінах, метиловому спирті, метані. Водночас поглиблювали дослідж. фітопатоген. бактерій, нових засобів боротьби зі шкідливими і хвороботвор. мікроорганізмами. Традиц. для Інституту дослідж. із вірусології (бактеріофагії) 1960 набули нового розвитку: організов. відділ вірусів рослин, перетворений 1963 на сектор із 5-ти відділів – вірусів рослин, вірусів тварин, хімії білків вірусів, хімії нуклеїнових кислот вуглеводів вірусів, біофізики вірусів. Виявлені і вивчені віруси синьо-зелених водоростей, комах, грибів, віруси і вірусні хвороби осн. с.-г. рослин України, штамовий склад вірусів, їхня взаємодія з клітиною рослини-живильниці, структура вірус. білків, їхні фіз.-хім. і антигенні властивості. 1967 на базі декількох відділів Інституту створ. сектор молекуляр. біології і генетики, який пізніше перетворено на Молекулярної біології і генетики Інститут НАНУ. Від 1967 Інститут концентрує зусилля над виконанням осн. напрямів: екол., фізіол.-біохім., таксоном. і генет. дослідж. мікроорганізмів та вірусів із метою визначення їхніх корис. властивостей для створення нових біо-технологій, способів і засобів діагностики та лікування захворювань людини, тварин і рослин; вивчення молекуляр. основ біол. активності мікроорганізмів та вірусів із метою розроблення прийомів їх регулювання та створення високоефектив. продуцентів біологічно актив. речовин, зокрема методами клітин. та ген. інженерії. Під час опрацювання цих напрямів одержано значні фундам. і прикладні результати. Відділи Інституту: заг. і ґрунт. мікробіології; пром. мікроорганізмів; газоокислюв. організмів; генетики мікроорганізмів; вірусів мікроорганізмів; мікоплазм; біохімії; репродукції вірусів; фітопатоген. бактерій; антибіотиків; мікології; фізіології грибів; технології біосинтезу; мікоплазмології; хімії сировини. Інститут видає «Мікробіологічний журнал» (від 1934). Серед співроб. Інституту – В. Білай, Є. Квасников, Ю. Малашенко, Б. Мацелюх, М.

Підоплічко, І. Скрипаль. Дир.: М. Штуцер (1930), М. Стадниченко (1930–33), Г. Ручко (1933–37), П. Марусенко (1937–41), В. Дроботько (1944–62), С. Московець (1962–71), Д. Затула (1971–77), В. Смирнов (1977–2002), В. Підгорський (2002–21), М. Співак (від 2021).

Бібліографічний опис:

Мікробіології і вірусології Інститут ім. Д. Заболотного НАНУ / І. К. Скрипаль // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. - К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2019. - Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-67565>. - Останнє поновлення : 29 січ. 2024.

2001-2024 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).